

International Social Survey Programme ja World Values Survey

Pauli Forma: *VTT, professori (ma.), sosiaalipolitiikan laitos, Turun yliopisto*
pauli.forma@utu.fi

Janus vol. 14 (3) 2006, 317-318

Janus

Kansainvälinen vertaileva mielipidetutkimus on mahdollista, kun samoja kysymyksiä kysytään yhdenmukaisella tavalla eri maissa. World Values Survey (WVS) ja International Social Survey Programme (ISSP) ovat mielipidetutkimusprojekteja, jotka mahdollistavat laajat kansainväliset vertailut myös useista sosiaalipolitiikkaa koskevista teemoista. Koska ne perustuvat tiettyjen teemojen ja samojen kysymysten toistamiseen eri vuosina, niiden avulla on mahdollista tarkastella myös ajallista muutosta.

ISSP:n synty ajoittuu 1980-luvun alkuun, jolloin Saksassa, Yhdysvalloissa, Isossa-Britanniassa ja Australiassa mielipidetutkimuksia tehneet tahot aloittivat yhteistyön. Tavoitteena oli kehittää mielipidekysymyksiä yhteiskuntatieteellisen tutkimuksen kannalta keskeisistä teema-alueista, kerätä näitä koskevia tietoja eri maista kansallisten kyselytutkimusten yhteydessä, suunnitella kattava määrä relevantteja taustakysymyksiä sekä saattaa aineisto tiedeyhteisön vapaasti käytettäväksi. Yhteistyö johti ensimmäisen ISSP-aineiston keräämiseen vuonna 1985. Projekti on vuosien kuluessa laajentunut ja vuonna 2006 mukana on jo 41 maata.

Myös WVS:n historia ulottuu 1980-luvun alkuvuosiin. Vuonna 1981 kerättiin kymmenessä Länsi-Euroopan maassa European Values Survey (EVS). World Values Survey syntyi, kun sama aineisto kerättiin vielä 14 maassa. Kyselyjen tulokset osoittivat, että asenneilmastossa oli tapahtumassa merkittäviä muutoksia. Myöhemmin 1990-luvun alussa muutosten tarkem-

maksi analysoimiseksi toteutettiin maailmanlaajuisesti uusia aineistonkeruita. Keskeinen tutkija tässä vaiheessa, ja myöhemmin koko projektin kannalta, oli professori Ronald Inglehart. WVS-aineistoja on tällä hetkellä kerätty yhteensä neljä aaltoa (vuodet 1981, 1990-91, 1995-1996 ja 1999-2001). Projektissa on tällä hetkellä mukana 80 maata.

Molemmat projektit ovat käytännössä kansainvälisiä tutkijaverkostoja. Projektien toimintaperiaatteena on, että kunkin maan aineisto rahoitetaan kansallisesti, ja kysymysten suunnittelu koordinoi kansainvälinen yhteistoimintaelin. Verkoston jäsenet saavat aineistot ensin käyttöönsä. Tämän jälkeen aineisto tulee vapaaseen levitykseen suoraan internetin tai kansallisten tietoarkistojen kautta.

Sisältö sosiaalipolitiikan kannalta

ISSP sisältää eri teemojen pohjalta suunniteltuja kysymys-moduleja, jotka kerätään toistuvasti määrävuosien välein. Sosiaalipolitiikan kannalta keskeisimpiä teemoja ovat valtion rooli, epätasa-arvo, työorientaatiot sekä perhe ja sukupuolirollit.

Valtion rooli -moduli (kerätty vuosina 1985, 1990, 1996 ja 2006) sisältää kysymyksiä muun muassa julkisista menoista ja niiden kohdentamisesta, eriarvoisuuden vähentämisestä, kansalaisten vaikutusmahdollisuuksista ja hallinnon toimivuudesta sekä verotuksesta. Epätasa-arvomodulissa (1987, 1992, 1999) on tuloeroja, urala etenemismahdollisuuksia ja tähän vaikuttavia

”International Social Survey Programme...”

tekijöitä, erilaisia eriarvoisuutta tuottavia tekijöitä sekä legitiimejä palkkoja ja tuloeroja koskevia kysymyksiä. Lisäksi tarkastellaan eriarvoisuutta globaalisti rikkaiden ja köyhien maiden välillä. Työorientaatio-modulissa (1989, 1997) aiheita ovat työn merkitys ja työssä arvostetut piirteet, yrittäjyys, preferoitu työaika, työtyytyväisyys ja siihen vaikuttavat tekijät, vaikutusmahdollisuudet työssä, työn ja perheen yhteensovittaminen sekä työhön sitoutuminen. Perhe- ja sukupuoliroolit -modulissa (1988, 1994, 2002) on vanhemmuutta, naisten työhönsallistumista, työnjakoa miesten ja naisten välillä, avioeroa, lasten kasvatusta sekä työn ja perheen yhteensovittamista koskevia kysymyksiä. Näiden mainittujen teemojen lisäksi ISSP:ssä on kysytty kansalaisten mielipiteitä sosiaalisista verkostoista, ympäristöstä sekä kansallisesta identiteetistä.

Suomalaisen mielipideilmaston tarkastelu jää ISSP:n valossa toistaiseksi melko vajavaiseksi sekä ajallisen perspektiivin että kansainvälisen vertailun näkökulmasta, sillä Suomi liittyi mukaan ISSP-projektiin vasta vuonna 2000. ISSP:n suomalaiset jäsenorganisaatiot ovat Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto, Tampereen yliopiston sosiologian ja sosiaalipsykologian laitos sekä Tilastokeskuksen haastattelu- ja tutkimuspalvelut-yksikkö.

WVS:ssä keskeistä ylipäättään on materiaalistien ja post-materiaalistien arvojen ja näissä tapahtuneiden muutosten tarkastelu. Sosiaalipolitiikan kannalta kiintoisia yksittäisiä teemoja ovat muun muassa eri elämänalueiden arvostaminen, onnellisuus, järjestötoimintaan osallistuminen, suhtautuminen eri yhteiskuntaryhmiin, syyt huono-osaisuuteen, työhön liittyvät tärkeät asiat, uskonnollisuus, naisten työhön osallistuminen, vanhemmuus ja kasvatus, osallistuminen politiikkaan sekä julkisen sektorin rooli. Suomi on ollut mukana WVS-projektissa alusta asti. Aineistojen kerääjänä on toiminut Suomen Gallup.

Käytettävyys

Molemmat aineistot ovat nykyään erittäin helposti opiskelijoiden ja tutkijoiden käytettävissä esimerkiksi Yhteiskuntatieteellisen tietoarkiston kautta. Aineiston käyttö on maksutonta. Projektien bibliografioiden tarkastelu osoittaa, että Suomessa aineistojen käyttö on toistaiseksi ollut varsin vähäistä. Tietoja aineistoista, niiden pohjalta kirjoitetuista tutkimuksista ja metodologiasta löytyy projektien internet-sivuilla (ISSP 2006 ja WVS 2006). WVS:n sivuilla on jopa mahdollista tehdä yksinkertaisia analyysejä.

Netti-sivuilla kerrotaan, että ISSP:tä on käytetty tähän mennessä yli 2 300:ssa julkaisussa ja WVS:ä 400:ssa julkaisussa. Jos aineistoja halutaan käyttää kansainvälisesti vertailevaan tutkimukseen, yhdeksi haasteeksi muodostuukin jo tehdyn tutkimuksen hahmottaminen. Vaatimattomampien harjoitustöiden ja kandidaatin- tai pro gradu -tutkielmien tekemiseen, joissa tieteellinen uutuusarvo ei ole aivan yhtä tärkeää asia, aineistot tarjoavat erinomaiset mahdollisuudet.

Kansainvälisestä koordinaatiosta huolimatta aineistojen laatu ja luonne vaihtelee eri maiden välillä. Vastausprosentissa on isoja eroja maiden välillä ja edustavuus ei välttämättä kaikkien maiden osalta ole sitä, mihin Suomessa on totuttu. Aineistoissa on kuitenkin valmiina erilaisia painokertoimia, jotka korjaavat edustavuutta. Ylipäättään kansainväliseen mielipidetutkimukseen pätee se, että maiden kulttuurinen erilaisuus on paitsi rikkaus tutkimuksen kannalta, myös haaste tutkimuksen validiteetin näkökulmasta. Esimerkiksi WVS:ssä on mukana suuri määrä erilaisia kehittymättömiä maita, joiden mielipideilmastoon liittyvät erityispiirteet ja mekanismit saattavat olla kulttuurialueen tuntemattomalle tutkijalle varsin vaikeasti hallittavissa. Sama tietenkin pätee kaikkeen vertailevaan tutkimukseen. Ei ole järkevää tehdä vertailua vertailun vuoksi, jollei hallussa ole välineistöä tulosten tulkitsemiseen.